

Andrea Tomanová: Expresivita a jazyková komunikace

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Katedra českého jazyka a literatury

Posudek oponenta diplomové práce

Diplomová práce A. Tomanové se zabývá zajímavou problematikou naší mateřštiny, a to expresivitou v jazykové komunikaci. Autorka tak částečně navazuje na svou bakalářskou práci Partnerská pojmenování (něžná pojmenování mezi partnery). Práce si klade za cíl pojednat o expresivitě a expresivních výrazech v řečové komunikaci a v beletrii a také pomocí dotazníkového šetření porovnat používání expresivních výrazů s kladným a záporným citovým příznakem mezi dvěma generacemi.

Musím předeslat, že práce se mi jeví jako roztržitá, postrádá jednotnou koncepci jak v jazykovém, tak i v obsahovém zpracování. Jedním ze základních problémů je v počátku zvolené generační rozpětí – autorka chce porovnávat dvě generace, ovšem věk respondentů zkoumaných skupin je 15–26 let a 27–45 let. V takovém případě nelze mluvit o generačních rozdílech, a dotazník proto ve valné většině případů nemůže objektivně vypovídat o analyzovaných jevech.

Diplomantka člení práci do pěti kapitol. V úvodní části se kromě popisu své práce zabývá hypotézou, kterou chce pomocí dotazníku potvrdit, příp. vyvrátit. Tou je myšlenka, že „*se jednotlivé generace budou svými odpověďmi alespoň částečně odlišovat, protože vycházíme z empirického předpokladu, že dnešní mladí lidé (především studenti SŠ) nemají příliš bohatou slovní zásobu.*“ Není jasné, v čem má spočívat onen rozdíl a jaký vliv má v této problematice úroveň slovní zásoby respondentů.

Druhá kapitola je věnována teoretické oblasti, tedy vymezení pojmů a typům expresivity v jazyce. Kromě toho, že se jedná o příliš obsáhlou kapitolu (tvoří polovinu diplomové práce), je zpracována poněkud těžkopádně. Autorka přespříliš často a obsáhle cituje, případně parafrázuje, doslovně přejímá také příklady (někdy by bylo vhodné výrazy aktualizovat – viz např. *haluzna* na s. 17); chybí autorský nadhled a žádoucí by byl i větší počet prostudovaných titulů odborné literatury.

Ve třetí části je velmi stručně pojednáno o dotazníku, většina textu je přejata z Úvodu. Kromě výše zmíněného problému věkového vymezení respondentů je překážka i v jejich genderovém rozložení: zastoupeno je 123 žen a pouze 47 mužů. Jelikož se u některých jevů diplomantka pokouší porovnávat rozdíly i mezi muži a ženami, je nutné zajistit objektivní výpovědní hodnoty buď vyrovnaným počtem dotazovaných, nebo přepočítáním na procenta. A. Tomanová se nevyhnula (stejně jako ve své bakalářské práci) chybám ve výběru otázek a v jejich formulacích – otázky nejsou vyjádřeny přesně, jsou příliš obecné (otázky 1, 2, 6) či zavádějící (otázka 5).

Dotazník je uveden otázkou, zda dotyčný rozumí pojmu expresivita, následuje dotaz „*Myslíte si, že používáte expresivní výrazy v běžné komunikaci?*“ (s. I). Pokud není jisté, že dotazovaný rozumí problematice, v tomto případě tedy pojmu *expresivita*, domnívám se, že není možné považovat jeho odpovědi za relevantní. V otázce č. 4 by bylo vhodné zjistit situace/lokality, ve kterých respondenti daná slova používají. Dotaz č. 5 je možné chápat buď ve smyslu oslovení partnera (Pitomče!), nebo ve smyslu užití expresivních výrazů v dané situaci (Sakra!) – to se také ukázalo na odpovědích dotazovaných. Osmou otázku považuji za zcela nepodstatnou a výběr slov za nepromyšlený. Nevhodné je také užití vykřičníku v hlavičce dotazníku (respondenty žádáme, nikoli jim přikazujeme).

Stěžejní část práce, tedy čtvrtá kapitola, má být analýzou získaného jazykového materiálu. Diplomantka expresiva nejdříve rozděluje do dvou skupin podle citového příznaku, poté (poněkud překvapivě) vysvětluje původ některých slov podle etymologického slovníku. Rozbor jednotlivých otázek dotazníku je bohužel velmi popisný, postrádá návaznost jak na teoretickou část, tak na vlastní hypotézu. Autorka neproказuje orientaci v dané problematice, vlastní názor prezentuje málokdy a často se jedná o „nešťastné“ formulace (např. „*Domníváme se, že slovní spojení 'zaklepal bačkorama' a 'natáhl bačkory' jsou v současné době brána jako frazeologismy, proto tato slovní spojení znají obě generace.*“ – s. 56). Výrazy v otázce č. 7 byly diplomantkou zvoleny proto, že „*jsou v běžné komunikaci mezi lidmi používány velmi často*“ (s. 46). S tím nemohu než souhlasit, škoda jen, že nebyly zjišťovány situace/lokality, ve kterých se výrazy užívají. Komentáře k osmému dotazu působí rozpačitě: není zřejmé, které odpovědi považuje autorka za správné/špatné (páprda, lempl, šejdř), naopak u výrazu *hastroš* považuje za správnou odpověď jeho původní význam, ačkoli otázka nebyla takto formulována (s. 52).

Závěr potvrzuje výše uvedené výtky, A. Tomanová se zde k výsledku analýzy vyjadřuje na třech řádcích (s. 60), a to velmi nepřesvědčivě (viz otázka k obhajobě č. 4). Odstavec věnovaný tvoření některých expresiv je nadbytečný.

Po formální stránce je práce v pořádku, ojediněle se objevují pravopisné nedostatky a u etymologického slovníku chybí odkazy. V seznamu literatury je třeba uvádět ISBN.

Celkově zhodnotit diplomovou práci A. Tomanové není jednoduché. Kromě výše uvedených výtek je dle mého názoru chyba ve formulování cílů – autorka se chtěla očividně věnovat zvolené problematice v širokém rozsahu, což se v důsledku promítlo do stručnosti až povrchnosti jednotlivých částí a také do jejich (ne)návaznosti. Oceňuji však zájem o dané téma a také takřka bezchybné formální zpracování textu.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení dobře.

Otázky k obhajobě:

1. K výrazu *retard* (s. 41) – vysvětlete, proč se domníváte, že jde v uvedeném kontextu o slovo hanlivé.

2. Jsou všechny výrazy uvedené respondenty pro *záchod* expresivní? (s. 49)
3. Upřesněte, z čeho vyplývá, že „*expresivita je bližší mladší generaci*“. (s. 53)
4. Pokuste se shrnout analýzu dotazníkového šetření a vyvodit z ní objektivní závěr (viz s. 60, odst. 3).

V Plzni 15. 8. 2013

Mgr. Dita Macháčková